

Επιμόρφωση εκπαιδευτικών Γ' Γυμνασίου στα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα

Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας

17-19 Σεπτεμβρίου 2012

{επιμ. παρουσίασης: Μαρία Παπαλεοντίου, Φιλολόγος Π.Ι.}

Παρουσίαση
&
διδασκτική οργάνωση
πρώτης ενότητας

«Οικουμενικές αξίες
και Λογοτεχνία»

Θεματική ενότητα Γ΄ Γυμνασίου

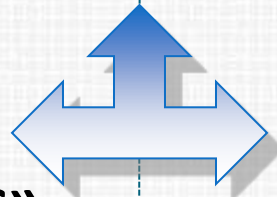
«Οικουμενικές αξίες και Λογοτεχνία»

Θεματική ενότητα
Β΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα
Α΄ Λυκείου

«Ανθρώπινες σχέσεις -
Ανθρώπινοι χαρακτήρες»
(συγχρονική διάσταση)

«Εγώ, ο Άλλος»
(η σχέση με τον εαυτό
υπό το πρίσμα του
«άλλου»/«ξένου»)

Ομόλογες ενότητες

Ειδικοί διδακτικοί στόχοι Θ.Ε.

α) Στόχοι γνωστικού και αξιακού περιεχομένου

- να αναδειχθεί η «φυσική» έδραση αλλά και η ιστορικότητα [=σχετικότητα ανά εποχή] θεμελιωδών αξιών και δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως η ελευθερία, η ειρήνη, η δικαιοσύνη, η ισότητα, η δημοκρατία, το δικαίωμα της ζωής, της μόρφωσης, η ισονομία και η ισοπολιτεία, η κοινωνική αλληλεγγύη αλλά και το δικαίωμα στη διαμαρτυρία, η ανεκτικότητα και ο σεβασμός στο «διαφορετικό» (ως προς το φύλο, το χρώμα, τη θρησκεία, τη γλώσσα, την κοινωνική θέση κ.λπ.)

Ειδικοί διδακτικοί στόχοι Θ.Ε.

ΩΣΤΕ:

- να γίνει αντιληπτό στους μαθητές ότι τα ιδεώδη αυτά δεν είναι δεδομένα και αυτονόητα, αλλά απαιτούν την αγωνιστική εγρήγορση και το δημοκρατικό ήθος του «ενεργού πολίτη» για να κατακτηθούν και να διαφυλαχθούν.

Λογοτεχνικός γραμματισμός Γ΄ Γυμνασίου & Α΄ Λυκείου (1)

«Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας

- **ποιητικός λόγος:** η ποιητική «λέξη»/σημασία & το ποιητικό «λεξιλόγιο» (το ποιητικό σύμβολο ως εμπλουτισμένο γλωσσικό «σημείο» – η λογοτεχνική μεταφορά (και συναφή σχήματα λόγου) – το ποιητικό «νόημα»: συγκινησιακή αλληλουχία)
- **αφηγηματικός λόγος:**
 - το «αντικείμενο» του αφηγείσθαι: το πρόσωπο = αφήγηση «πρώτου» ή «τρίτου» προσώπου και το πράγμα =αφήγηση «γεγονότων»-«λέξεων» ≠ αφήγηση «σκέψεων/αισθημάτων», ψυχαφήγηση
 - οι λειτουργίες του «βλέπειν» και του «λέγειν» (εστίαση και φωνή), σε σύγκριση/αντιδιαστολή με τη γλωσσική (επικοινωνιακή) τους χρήση – χρόνος της «αφήγησης» & χρόνος της «δράσης» – αφηγηματικές τεχνικές (που σχετίζονται με τον χρόνο): αναχρονισμοί, προοικονομία, επιτάχυνση, επιβράδυνση, επαναληπτικότητα κτλ.

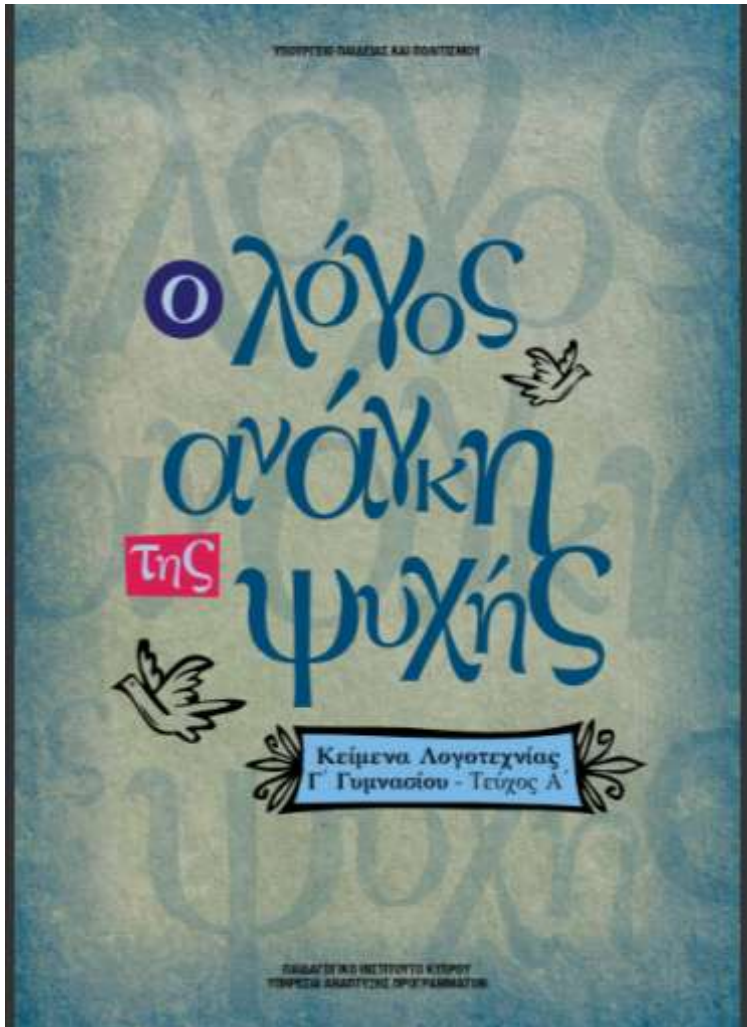
Λογοτεχνικός γραμματισμός Γ΄ Γυμνασίου & Α΄ Λυκείου (2)

Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών

- **παραδοσιακή ≠ νεωτερική ποίηση** (βασικές διαφορές σε επίπεδο μορφής και περιεχομένου)
- **γραμματολογικά είδη αφηγηματικής πεζογραφίας** (μυθιστόρημα/διήγημα: «επιστολικό», «ιστορικό», «ηθογραφικό», αναδρομικό «αυτοβιογραφικό», «νατουραλιστικό», «κοινωνιστικό» κ.ά.)
- **είδη & τρόποι της “παιγνιώδους” λογοτεχνίας** (=κώδικες αμφισημίας/ανατροπής: χιούμορ, παρωδία, σάτιρα, ειρωνεία)

Παρουσίαση Θ.Ε. «Οικουμενικές αξίες και Λογοτεχνία» & νέου υλικού

- ◉ Φιλοσοφία και διάρθρωση ενότητας:
 - ◉ Υποενότητες και επιμέρους πτυχές
- ◉ Νέο διδακτικό υλικό:
 - ◉ Βιβλίο μαθητή:
 - ◉ Προτεινόμενα κείμενα
 - ◉ Παράλληλες δραστηριότητες
 - ◉ Βιβλίο εκπαιδευτικού:
 - ◉ Ερωτήσεις – δραστηριότητες

- Βιβλίο μαθητή - τεύχος Α'
 - προκαταρκτική έκδοση, Υ.Α.Π. 2012

Κείμενα Λογοτεχνίας

Διάρθρωση θεματικής ενότητας

Υποενότητες

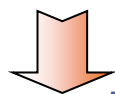
Αγώνες για την ελευθερία –
μαρτυρίες πολέμου

Διακρίσεις, ανισότητες –
κοινωνικοί αγώνες

Τα όπλα της ποίησης –
πανανθρώπινα ιδανικά

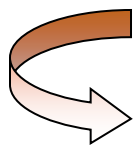
Προτεινόμενα κείμενα

- Ανοιχτό και ευέλικτο corpus κειμένων

«παραδειγματικά» κείμενα δυνάμει ανανεώσιμα

- Αρκετά σε αριθμό κείμενα, ώστε να αναδειχθούν οι πολλαπλές πτυχές των θεμάτων και οι διαφορετικές όψεις για κάθε θέμα

**Ποικιλία και πολυσημία
του «κόσμου της λογοτεχνίας»**

Επιμέρους πτυχές (α)

1^η υποενότητα:

*Αγώνες για την
ελευθερία –
μαρτυρίες
πολέμου*

- Αγωνιστική διάθεση – πράξεις αντίστασης κατά των κατακτητών
- Αντιπολεμική διάθεση - πνεύμα αδελφοσύνης - συναδέλφωσης των λαών
- Αξιοπρέπεια - εσωτερική ελευθερία ως απάντηση στη θηριωδία ολοκληρωτικών καθεστώτων
- Προσωπική ευθύνη – προσωπική συνενοχή - ο ενεργός δημοκρατικός πολίτης
- Κοινωνικοί και πολιτικοί αγώνες // επαναστάτες-σύμβολα

Επιμέρους πτυχές (β)

2η υποενότητα:

*Διακρίσεις,
ανισότητες –
κοινωνικοί
αγώνες*

- Διακρίσεις φύλου σε βάρος της γυναίκας
- Θρησκευτικές διακρίσεις
- Κοινωνικές διακρίσεις έναντι ορισμένων ομάδων (τσιγγάνων)
- Φυλετικές διακρίσεις (δουλεμπόριο, Απαρτχάιντ)
- Ανισότητες: φτώχεια – υποσιτισμός σε χώρες του «Τρίτου Κόσμου»

Επιμέρους πτυχές (γ)

3^η υποενότητα:

*Τα όπλα της
ποίησης –
πανανθρώπινα
ιδανικά*

- Αγάπη για τον άνθρωπο
- Αλtruισμός – αυτοθυσία
- Ψυχική δύναμη του ανθρώπου – εσωτερική ελευθερία
- Δημοκρατική συνείδηση – ενεργός πολιτότητα
- Η ποίηση ως όπλο σε δύσκολους καιρούς

Παναθρώπινες αξίες που διατρέχουν τα προτεινόμενα κείμενα
(βλ. και βιβλίο εκπαιδευτικού, σ. 57, ερ. 25)

Κριτήρια επιλογής κειμένων

- Συνάφεια κειμένων με στόχους θεματικής ενότητας
- Λογοτεχνική αξία /πρωτοτυπία κειμένων & ανταπόκριση στο γνωστικό επίπεδο μαθητών Γ' τάξης
- Αντιπροσώπευση λογοτεχνικών ειδών: ποιητικά – πεζά κείμενα
- Γεωγραφικό άνοιγμα από το τοπικό στο ευρύτερο πεδίο

κυπριακή – νεοελληνική – ευρωπαϊκή – παγκόσμια
λογοτεχνία

- Ιστορικότητα και διαχρονική εξέλιξη του θέματος
- Διαθεματική εξακτίνωση σε άλλα γνωστικά πεδία /μορφές τέχνης

Ο λόγος για ...τα κείμενα

Κείμενα

- ☞ κείμενα ποιητικά και πεζά (ολοκληρωμένα και αποσπάσματα)
- ☞ κείμενα από την παλαιότερη λογοτεχνική δημιουργία (λ.χ. Ρ. Βελεστινλής, Α. Κάλβος, Διον. Σολωμός, Αλ. Παπαδιαμάντης) και από τη σύγχρονη (λ.χ. Οδ. Ελύτης, Γ. Ρίτσος, Μ. Σαχτούρης, Τ. Λειβαδίτης, Κ. Δημουλά)
- ☞ κείμενα από τη νεοελληνική λογοτεχνική παραγωγή, από την κυπριακή (λ.χ. Λ. Σολομωνίδου, Μ. Πασιαρδής) και από την ξένη (λ.χ. Απολλιναίρ, Αντ. ντε Εξυπερύ, Μπρεχτ, Νερούδα, Ελυάρ)

Εισαγωγικά σημειώματα

- σύντομα
- επιλεκτικά
εργοβιογραφικά
και
γραμματολογικά
στοιχεία
- στόχος: ο βασικός
προσανατολισμός
διδασκόντων και
μαθητών

- **Προσοχή!** Το κείμενο δεν πρέπει να βουλιάζει κάτω από το βάρος γραμματολογικών και ιστορικών πληροφοριών. Δίνονται μόνο οι απαραίτητες πληροφορίες που φωτίζουν το κείμενο.

(βλ. και βιβλίο εκπαιδευτικού, σ. 57, ερ. 27 //σ. 59, ερ. 6)

□ **Σημαντικά γεγονότα ως ιστορικό πλαίσιο των κειμένων**

- Διαφωτισμός (Ρήγας Βελεστινλής)
- Ελληνική Επανάσταση 1821 (Α. Κάλβος, Διον. Σολωμός)
- Α' Παγκόσμιος Πόλεμος – ο πόλεμος των χαρακωμάτων (Απολλιναιρ, Ρεμάρκ)
- Ισπανικός Εμφύλιος, 1936-39 (Αντ. Ντε Εξυπερύ)
- Β' Παγκόσμιος Πόλεμος – φασισμός – ναζισμός – ολοκαύτωμα (Άννα Φρανκ, Μπ. Μπρεχτ, Ν. Εγγονόπουλος)

□ **Σημαντικά γεγονότα ως ιστορικό πλαίσιο των κειμένων**

- Ελληνοϊταλικός πόλεμος, 1940 (Γ. Μπεράτης)
- Γερμανική Κατοχή στην Ελλάδα, 1941-44 (Ζ. Σκάρος, Ιάκ. Καμπανέλλης, Οδ. Ελύτης, Μ. Σαχτούρης)
- Απελευθερωτικός αγώνας 1955-59 στην Κύπρο κατά των Άγγλων αποικιοκρατών – η θυσία του Γρ. Αυξεντίου (Λ. Σολομωνίδου, Γ. Ρίτσος)
- Η δικτατορία των συνταγματαρχών στην Ελλάδα (1967-74) – τα γεγονότα του Πολυτεχνείου, 1973 (Τ. Χατζηαναγνώστου)

Στοιχεία λογοτεχνικού γραμματισμού μέσα από τα κείμενα

Ενδεικτικά στοιχεία

- Θούριος (βλ. βιβλίο εκπαιδευτικού, σ. 8, ερ. 4)
- Ωδή (ό.π., σ. 38, ερ. 4)
- Καλλιγράμματα (ό.π., σ. 13, ερ. 12)
- Παραδοσιακή - νεότερη ποίηση (ό.π., σ. 31, ερ. 6 //σ. 37, ερ. 2)
- Πεζολογική ποίηση (σ. 31, ερ. 16)
- Θεματικό μοτίβο (leit-motiv) (ό.π., σ. 10, ερ. 1)
- Ρυθμός αφήγησης (ό.π., σ. 16, ερ. 6)
- Αφήγηση σε ευθύ & πλάγιο λόγο (ό.π., σ. 16, ερ. 8)
- Ο χρόνος στην αφήγηση (προβολή στο μέλλον & αναδρομή στο παρελθόν (σ. 12, ερ. 7)
- Ερωτήσεις ειδικά για τον λογοτεχνικό γραμματισμό (σ. 51)

Παράλληλες δραστηριότητες

Ακούστε παράλληλα με τα κείμενα τα τραγούδια

Δείτε ακόμη

Διαβάστε επίσης

Προτεινόμενο οπτικοακουστικό υλικό

□ Απαγγελίες – μελοποιήσεις ποιημάτων – κινηματογραφικές ταινίες – ντοκιμαντέρ

- Μέρος του υλικού είναι λειτουργικά ενταγμένο στο σώμα των κειμένων (π.χ. σ. 21)
- Σε πληρέστερη μορφή παρατίθεται στο τέλος της ενότητας (βιβλίο μαθητή, σσ. 78-81)
- Η οργανική αξιοποίηση του υλικού σε σχέση με τα κείμενα αναδεικνύεται στο βιβλίο του εκπαιδευτικού (λ.χ. σ. 54, ερ. 13)

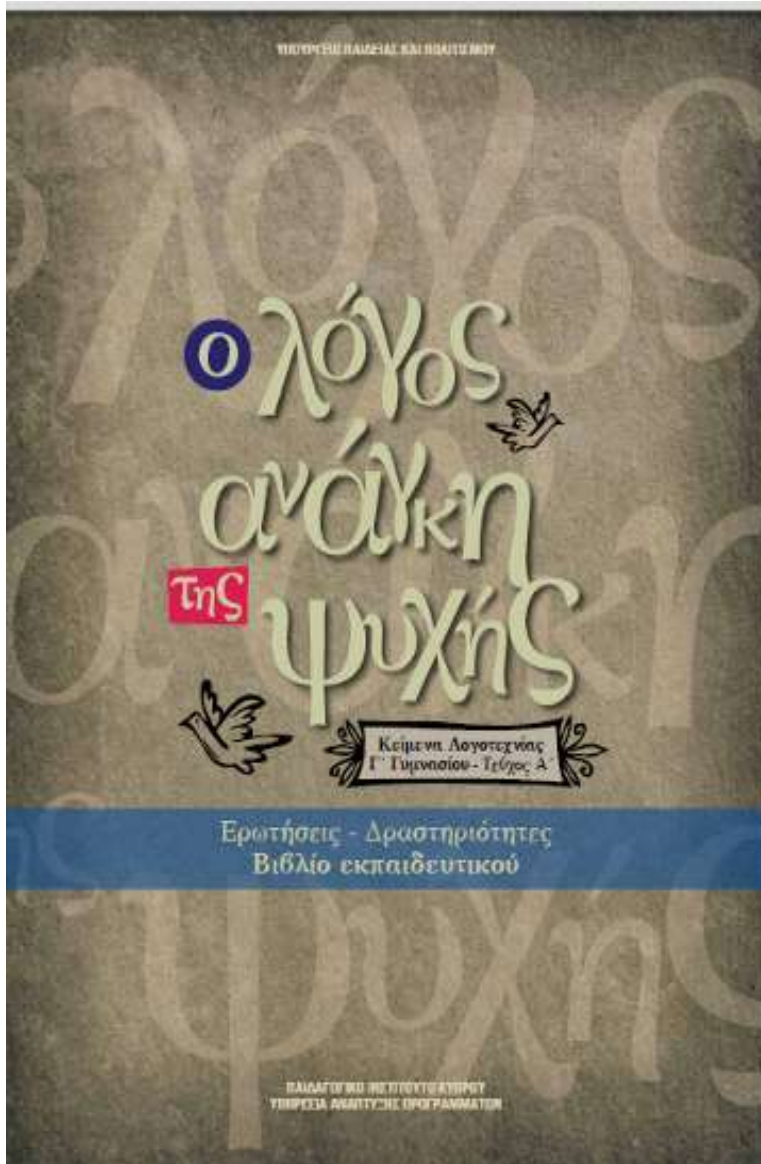
Προτεινόμενα βιβλία για ανάγνωση

Ανοιχτός
κατάλογος

Διαβάστε επίσης (βιβλίο μαθητή, σσ. 81-83)

- Προτάσεις από την ελληνική και ξένη λογοτεχνία για βιβλία:
 - ▣ ενάντια στον πόλεμο και στον ολοκληρωτισμό
 - ▣ σχετικά με τις αξίες της αγάπης, της ειρήνης, της αγωνιστικότητας
 - ▣ σχετικά με τη γυναικεία χειραφέτηση
- **Επιδίωξη:** η στοχευμένη καλλιέργεια της **φιλιαναγνωσίας** των μαθητών/-τριών γύρω από τον συγκεκριμένο θεματικό πυρήνα.

- Βιβλίο εκπαιδευτικού - τεύχος Α'
 - προκαταρκτική έκδοση, Υ.Α.Π. 2012

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες

Τύποι ερωτήσεων – δραστηριοτήτων

Ερωτήσεις ανάλυσης και συνδυασμού των κειμένων
(για πρωτοβάθμια πρόσληψη των κειμένων στην τάξη)

- Ασκήσεις δημιουργικής γραφής & λογοτεχνικού γραμματισμού

Ομαδοσυνεργατικές ασκήσεις & διαθεματικές δραστηριότητες
(μετά την ολοκλήρωση μιας θεματικής υποενότητας)

Ερευνητικά σχέδια εργασίας τύπου project
(στο τέλος κάθε θεματικής ενότητας)

Ερωτήσεις - δραστηριότητες

- ☞ Καλύπτουν τους τρεις άξονες του Π.Σ.Λ. (γνωστικό και αξιακό περιεχόμενο, βασικές δεξιότητες λογοτεχνικού γραμματισμού)
- ☞ Αντιστοιχούν στους διδακτικούς στόχους της Θ.Ε.
- ☞ Ενδεικτικές και υποβοηθητικές για την αξιολόγηση των μαθητών
- ☞ Ανταποκρίνονται στις emphάσεις του Π.Σ.Λ. και στις σύγχρονες μεθοδολογικές προσεγγίσεις
- ☞ Ποικιλία ερωτήσεων:

πολυφωνία και πιο σφαιρική ανάδειξη του θέματος

διευρυμένη δυνατότητα επιλογών για τον εκπ/κό

Ερωτήσεις - δραστηριότητες

«Μην αναγκάζετε
τετράγωνα παιδιά
να περάσουν
μέσα από
στρογγυλές
τρύπες»

Προσοχή!

- Ο εκπαιδευτικός –στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης διδασκαλίας- οφείλει να αναπροσαρμόζει τις ερωτήσεις, ανάλογα με το δυναμικό της τάξης του.

i. Ερωτήσεις συνδυασμού των κειμένων: λ.χ. και

“ Ο Καβάφης αποδίδει τιμή σε αυτούς που όρισαν στη ζωή τους να φυλάνε θερμοπύλες. Τι είναι εκείνο που διακρίνει τη στάση τους και γιατί ο Καβάφης δίνει βάρος σ’ αυτό; Ποια αξία προσθέτει στο ιδανικό της ελευθερίας, το οποίο εξυμνούν οι άλλοι έλληνες δημιουργοί; Να προσδιορίσετε τους στίχους οι οποίοι τονίζουν τη στάση αυτή στο καβαφικό ποίημα. (σ. 9, ερ. 13)

παράδειγμα

Ερωτήσεις – δραστηριότητες

Ενδεικτικές
ερωτήσεις

Άξονες «συνομιλίας» των κειμένων

Θέμα – οπτικές
&
λογοτεχνικός γραμματισμός

- Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής: λ.χ.

“ Να συνεχίσετε την ιστορία στο «Ουδέν νεώτερον» του Ρεμάρκ επιλέγοντας δύο εκδοχές: ή (α) ότι ο γερμανός στρατιώτης έρχεται αντιμέτωπος με έναν γάλλο στρατιώτη, ο οποίος όμως δεν τον σκοτώνει, και γράφετε ή δραματοποιείτε έναν διάλογο μεταξύ τους τονίζοντας τα επιχειρήματα υπέρ της ζωής, ή (β) ότι ο νεαρός ήρωας επιστρέφει από το μέτωπο και επισκέπτεται το σπίτι του τυπογράφου που σκότωσε, οπότε γράφετε ή δραματοποιείτε τον διάλογο μεταξύ αυτού και της γυναίκας του νεκρού φαντάρου...
(σ. 49, ερ. 9)

παράδειγμα

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες

- Ερωτήσεις για λογοτεχνικό γραμματισμό:
λ.χ.

“ Ποια φράση επανέρχεται ως θεματικό μοτίβο (leit-motiv) στον Καπετάν Μιχάλη του Καζαντζάκη; Με ποια από τα παραπάνω ποιήματα, ή και με άλλα κείμενα της ενότητας, θα την συσχετίζατε; (σ. 10, ερ. 1)

“ Παρατηρήστε τον ρυθμό της αφήγησης στα κείμενα της Σολομωνίδου και του Χατζηαναγνώστου: πώς θα τον χαρακτηρίζατε και τι εξυπηρετεί ο συγκεκριμένος ρυθμός; Συμβαίνει το ίδιο στην αφήγηση του Μπεράτη; Να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας. (σ. 16, ερ. 6)

παράδειγμα

Ερωτήσεις – δραστηριότητες

ii. Ομαδοσυνεργατικές ασκήσεις –
διαθεματικές δραστηριότητες: λ.χ.

“ Να εντοπίσετε τον ζωγραφικό πίνακα του Πάμπλο Πικάσο Γκερνίκα και να μελετήσετε τις συνθήκες δημιουργίας του. Με ποιο κείμενο της ενότητας συνδέεται από ιστορική άποψη; Πώς θα τον συσχετίζατε γενικότερα με την ενότητα; Να συζητήσετε με ποιον τρόπο ο ζωγράφος εικονογραφεί τη φρίκη του πολέμου (σε τι δίνει έμφαση, ποιες μορφές διαλέγει, πώς συνθέτει την εικόνα) συγκρίνοντας με τις τεχνικές των λογοτεχνικών κειμένων. (σ. 54, ερ. 10)

παράδειγμα

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες

iii. Ερευνητικά σχέδια εργασίας τύπου project: λ.χ.

“ Αναζητήστε σε βιβλία ή στο διαδίκτυο πληροφορίες και οπτικό υλικό για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Παρουσιάστε το στην τάξη (είτε με προβολή είτε με δραματοποίηση), έτσι ώστε να τη ζωή ενός στρατιώτη μια μέρα από όπως ο ήρωας του Ρεμάρκ ή του Μυριβήλη. (σ. 59, ερ. 1)

παράδειγμα

Ερωτήσεις – δραστηριότητες

- Βλ. στον Οδηγό Εκπαιδευτικού Α', Β', Γ' Γυμνασίου: χαρτογράφηση κειμένων από τα σχολικά εγχειρίδια του Ο.Ε.Δ.Β.
- Βλ. επίσης στην ιστοσελίδα Λογοτεχνίας Μ.Ε.: http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/The_mata/logotechnia/index.html
 - Διδακτικό σενάριο - συνανάγνωση κειμένων

**Σχετικά με τη
Θεματική ενότητα
«Οικουμενικές
αξίες και
Λογοτεχνία»**

- Επιλογή κειμένων και ερωτήσεων από τα νέα διδακτικά εγχειρίδια *Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Γ΄ Γυμνασίου*, τεύχος α΄, προκαταρκτική έκδοση, Υ.Α.Π. 2012
 - βιβλίο μαθητή
 - βιβλίο εκπαιδευτικού

Εργαστήρι - επιλογή και συνεξέταση κειμένων

**«Οικουμενικές αξίες
και Λογοτεχνία»**

Προτεινόμενα κείμενα

- # Κωνσταντίνος Καβάφης, «Θερμοπύλες»
- # Τάκης Χατζηαναγνώστου, «Ένας πολίτης ελεεινής μορφής» (πεζό)
- # Γιάννης Ρίτσος, «Αποχαιρετισμός»
- # Μπέρτολτ Μπρεχτ, «Το κάψιμο των βιβλίων» - «Ερωτήσεις κι αποκρίσεις»
- # Ελένη Βακαλό, «Πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος»
- # Ναζίμ Χικμέτ, «Για τη ζωή»
- # Τάσος Λειβαδίτης, «Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος»

Πορεία εργασίας σε ομάδες (α)

- # Διαβάζουμε τα κείμενα (ατομική σιωπηρή ανάγνωση) με γνώμονα τους διδακτικούς στόχους της Θ.Ε.
- # Εντοπίζουμε τον θεματικό πυρήνα κάθε κειμένου και τον συσχετίζουμε με την ενότητα.
- # Οργανώνουμε - ομαδοποιούμε τα κείμενα με κριτήριο τη συνανάγνωση - συνεξέτασή τους (ποια δηλ. συνομιλούν περισσότερο μεταξύ τους).
- # Καταγράφουμε ενδεικτικά **συγκριτικά ερωτήματα / δραστηριότητες** για ανάδειξη των συγκλίσεων και αποκλίσεων των κειμένων. Για εξοικονόμηση χρόνου, κάθε ομάδα θα ασχοληθεί **με δύο μόνο κείμενα** που θα επιλέξει από τα οκτώ προτεινόμενα.

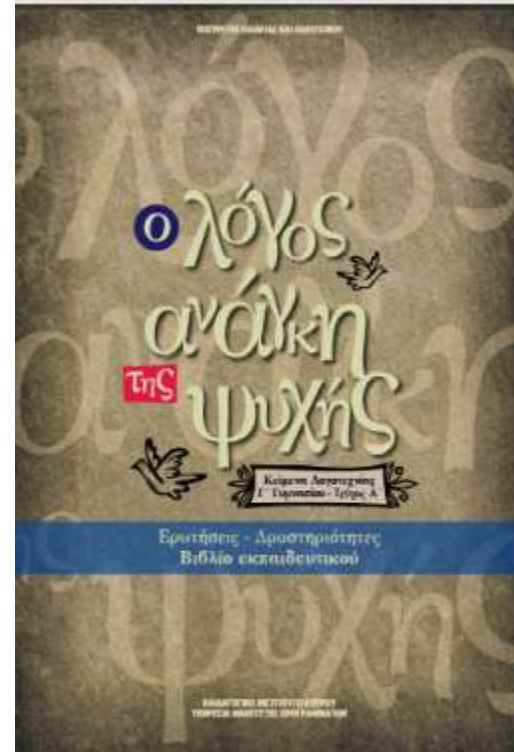
Πορεία εργασίας σε ομάδες (β)

- # **Επιπλέον** και αναλόγως του διαθέσιμου χρόνου:
 - Ανιχνεύουμε διακειμενικές αναφορές και συσχετίσεις των κειμένων.
 - Κάνουμε πρώτες σκέψεις για διαθεματικές συναρτήσεις των κειμένων με άλλα γνωστικά αντικείμενα ή/και μορφές τέχνης.
 - Προτείνουμε ιδέες για εργασίες δημιουργικής γραφής, εξ αφορμής των κειμένων.

- # **Τέλος**, στην ολομέλεια, η κάθε ομάδα ανακοινώνει τις σκέψεις /ιδέες της και ακολουθεί συζήτηση.

Στην ολομέλεια

- # Συμπλήρωση στοιχείων από τους επιμορφωτές και παρουσίαση σχετικών με τα κείμενα ερωτήσεων από το αντίστοιχο βιβλίο εκπαιδευτικού.

Κοινός θεματικός πυρήνας κειμένων

- # Η προσωπική ευθύνη του κάθε ανθρώπου για την προάσπιση των πανανθρώπινων αξιών και ιδανικών.

ο ενεργός δημοκρατικός πολίτης

- # Ιδιαίτερη ευθύνη έχουν οι πνευματικοί άνθρωποι - ο ρόλος της ποίησης σε δύσκολους καιρούς - «ποιοτική και πολιτική ηθική»

Άξονες «συνομιλίας» των κειμένων

Θέμα - οπτικές
&
λογοτεχνικός
γραμματισμός

Ενδεικτικές
ερωτήσεις

Ακολουθούν παραδείγματα ερωτήσεων συνανάγνωσης των επιλεγμένων κειμένων, που σταχυολογούνται από το βιβλίο εκπαιδευτικού...

#

Κ. Καβάφης, «Θερμοπύλες» & Τ. Λειβαδίτης, «Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος»

- † Ο Καβάφης αποδίδει τιμή σε αυτούς που όρισαν στη ζωή τους να φυλάνε Θερμοπύλες. Τι είναι εκείνο που διακρίνει τη στάση τους και γιατί ο Καβάφης δίνει βάρος σ' αυτό; Ποια αξία προσθέτει στο ιδανικό της ελευθερίας, το οποίο εξυμνούν οι άλλοι έλληνες δημιουργοί; Να προσδιορίσετε τους στίχους οι οποίοι τονίζουν τη στάση αυτή στο καβαφικό ποίημα. (σ. 9, ερ. 13)
- † Να προσδιορίσετε τις αξίες οι οποίες χαρακτηρίζουν τον Άνθρωπο στο καβαφικό ποίημα και να τις συγκρίνετε με τις αντίστοιχες στο ποίημα «Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος» του Λειβαδίτη. (σ. 9, ερ. 15)

Ελ. Βακαλό, «Πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος» & Τ. Χατζηαναγνώστου, «Ένας πολίτης ελεεινής μορφής»

- *Να συγκρίνετε το ποίημα της Βακαλό με το πεζό του Χατζηαναγνώστου. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα φέρνουν κοντά τους ανθρώπους στο δεύτερο κείμενο, μετατρέποντάς τους από πολίτες «ελεεινής μορφής» σε ενεργούς και αλληλέγγυους μεταξύ τους; (σ. 22, ερ. 6)*

Ελ. Βακαλό & Τ. Λειβαδίτης

- *Να αντιπαραβάλετε το ποίημα της Βακαλό με το «Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος» του Λειβαδίτη ως προς τη στάση του ανθρώπου που περιγράφουν. (σ. 22, ερ. 7)*

Ελ. Βακαλό & Μπ. Μπρεχτ «Ερωτήσεις κι αποκρίσεις» (και «Το κάψιμο των βιβλίων»)

- Με ποιον τρόπο το ποίημα «Ερωτήσεις κι αποκρίσεις» του Μπρεχτ συνομιλεί και συνεχίζει το «παραμύθι» της Βακαλό; (σ. 23, ερ. 10)
- Συγγενεύει στη μορφή και στο ύφος το ποίημα της Βακαλό με τα κείμενα του Μπρεχτ, και γιατί; Αιτιολογήστε την απάντησή σας εξετάζοντας το περιεχόμενό τους (τι είδους κείμενα συνιστούν για τον αναγνώστη). (σ. 23, ερ. 11)

Τ. Χατζηαναγνώστου & Μπ. Μπρεχτ «Το κάψιμο των βιβλίων» - «Ερωτήσεις κι απαντήσεις»

- † Να συσχετίσετε το απόσπασμα του Χατζηαναγνώστου με τα κείμενα πολιτικής ηθικής του Μπρεχτ. (σ. 35, ερ. 10)
- † Τι είδους πολίτες χρειάζεται πραγματικά η δημοκρατία σύμφωνα με όλα τα παραπάνω κείμενα; (σ. 35, ερ. 13)

#

Ναζίμ Χικμέτ, «Για τη ζωή» & Τ. Λειβαδίτης

- Ποια διάσταση στην αλληλεγγύη προσθέτει το ποίημα του Χικμέτ «Για τη ζωή»; Να την σχολιάσετε, συγκρίνοντάς την και με τη στάση του ανθρώπου που προβάλλεται στο ποίημα «Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος» του Λειβαδίτη. (σ. 37, ερ. 3)

#

Τ. Λειβαδίτης & κ.ά.

- α) Με ποια ποιήματα της ενότητας συνομιλεί πιο άμεσα το ποίημα του Λειβαδίτη από άποψη ιδεολογίας (φιλοσοφίας για τη ζωή); β) Με ποια πεζά της ενότητας συνδέεται από την άποψη του ιστορικού πλαισίου/της βιωματικής εμπειρίας; Να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας με συγκεκριμένα στοιχεία από τα κείμενα. (σ. 46, ερ. 8)

Γιάννης Ρίτσος, «Αποχαιρετισμός» & Ελ. Βακαλό

- Παρακολουθήστε την πορεία των σκέψεων που περιγράφει ο Ρίτσος στο ποίημά του για τον Αυξεντίου. Σε τι διαφέρει από την πορεία των σκέψεων του «μικρού καλού ανθρώπου» που έγινε «κακός» στο ποίημα της Βακαλό; (σ. 41, ερ. 13)

Γ. Ρίτσος & Τ. Λειβαδίτης

- Να συγκρίνετε τον «Αποχαιρετισμό» του Ρίτσου με το «Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος» του Λειβαδίτη. Ποια στοιχεία είναι κοινά στη στάση ζωής των ανθρώπων που περιγράφουν; (σ. 41, ερ. 19)

#

Μπ. Μπρεχτ & Τ. Λειβαδίτης

- Συνδυάζοντας τα ποιήματα του Μπρεχτ και του Λειβαδίτη, ποιο «κείμενο αρχών» για τον άνθρωπο προκύπτει; (Συνοψίστε το με βάση τους πιο χαρακτηριστικούς στίχους των ποιημάτων τους). Πώς δικαιολογείται, κατά τη γνώμη σας, ο απόλυτος χαρακτήρας των διακηρύξεών τους; (σ. 48, ερ. 15)
- Να συσχετίσετε το ύφος των παραπάνω κειμένων (των Μπρεχτ και Λειβαδίτη) με το περιεχόμενό τους: ποιους τρόπους χρησιμοποιούν οι ποιητές για να διατυπώσουν παραινέσεις ή προτροπές προς τους αναγνώστες τους; (Να εξετάσετε κυρίως τη λειτουργία των εγκλίσεων και τη χρήση των γραμματικών προσώπων). (σ. 48, ερ. 16)

Για όλα τα παραπάνω κείμενα

- Τι φαίνεται να είναι η ποίηση, η πράξη της λογοτεχνίας, για όλους τους παραπάνω δημιουργούς και αγωνιστές; Να συζητήσετε πώς συνδυάζεται στα έργα τους η ηθική του πολίτη με την ιδιότητα του καλλιτέχνη και του πνευματικού ανθρώπου. Με ποιους άλλους δημιουργούς της ενότητας συναντώνται απ' αυτήν την άποψη; (σ. 48, ερ. 18)
- Πώς συμβάλλει, τελικά, η λογοτεχνία στην αγωγή του πολίτη; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας με βάση τα κείμενα όλης της ενότητας. (σ. 48, ερ. 20)

Επαγρύπνηση, λοιπόν, και εγρήγορση...

Στην αρχή ήρθαν να πάρουν τους Εβραίους.

Δεν ήμουν Εβραίος και δεν φώναξα.

Μετά ήρθαν να πάρουν τους κομμουνιστές.

Δεν ήμουν κομμουνιστής και δεν φώναξα.

Έπειτα ήρθε η ώρα των σοσιαλδημοκρατών.

Δεν ανήκα σ' αυτό το κόμμα και δεν έβρισκα λόγο να διαμαρτυρηθώ.

Ακολούθησαν οι ομοφυλόφιλοι.

Ούτε κι αυτό σκέφτηκα ότι με αφορούσε.

Στο τέλος ήρθε η σειρά των τσιγγάνων.

Ούτε και τότε βρήκα λόγια για να εκφράσω την αντίθεσή μου.

Ο επόμενος στη σειρά ήμουν εγώ.

Αλλά δεν υπήρχε κανείς για να φωνάξει.

{κείμενο του γερμανού ιερέα Μάρτιν Νίμελερ (Martin Niemöller), γρ. το 1937}
(βιβλίο εκπαιδευτικού, σ. 20)

Εν κατακλείδι...

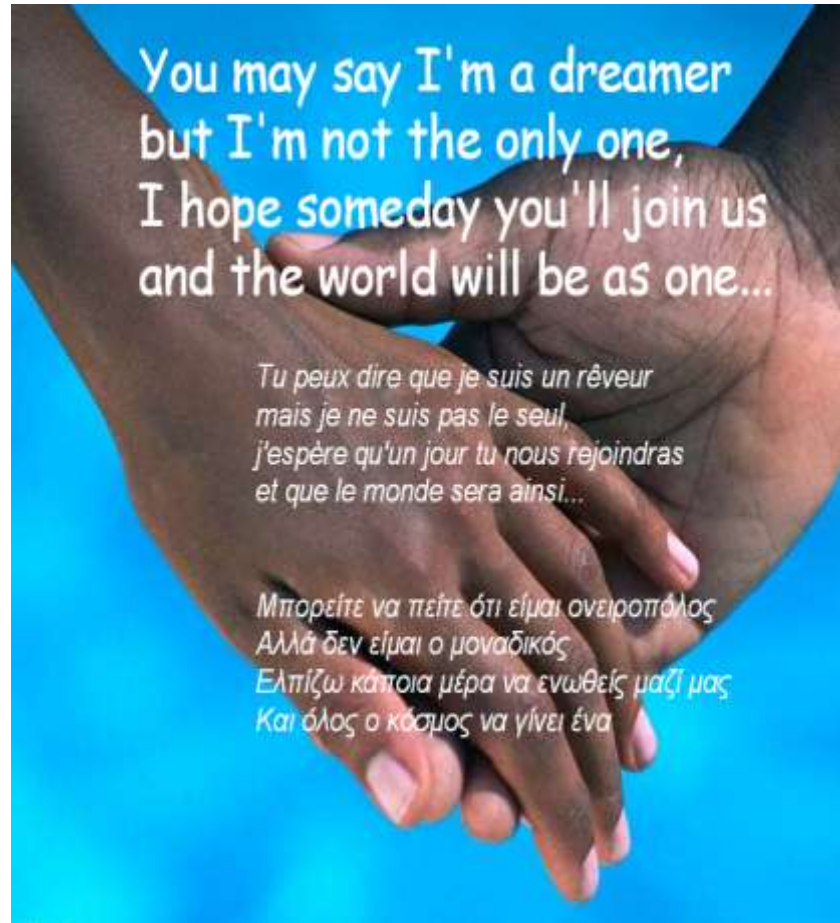
- ✚ «[...] Κάθε ανθρώπου ο θάνατος λιγοστεύει εμένα τον ίδιο, γιατί είμαι ένα με την Ανθρωπότητα. Κι έτσι ποτέ σου μη στέλνεις να ρωτήσεις για ποιον χτυπά η καμπάνα. Χτυπάει για σένα».

{Έρνεστ Χέμινγκουαίη, *Για ποιον χτυπά η καμπάνα* (1940)},
ό.π., σ. 13

Φαντάσου...
("Imagine", John Lennon,
βίντεο: Josette Guillot)

<http://www.youtube.com/watch?v=3MSGYBZ58d8>